

Glanhau eich dŵr gwastraff

Darllenwch y testun yn ofalus cyn ateb y cwestiynau isod. Cofiwch ateb mewn brawddegau llawn a defnyddio tystiolaeth i gefnogi'ch atebion.

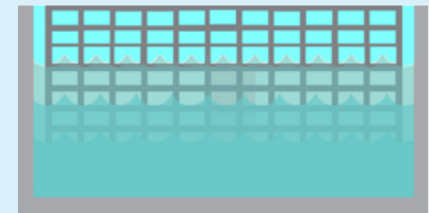
1. Chwiliwch am un gair sy'n golygu ei bod yn bwysig iawn bod Dŵr Cymru'n glanhau'r dŵr gwastraff cyn ei roi yn ôl yn yr amgylchedd. Copïwch y gair hwnnw.
2. Ar gyfartaledd, faint o litrau o ddŵr mae un person yn eu defnyddio mewn diwrnod?
3. Beth yw prif waith y sgriniau?
4. Beth yw enw'r broses pan fydd darnau pŵ yn syrthio i waelod y tanc?
5. Pa nwyon sy'n cael eu rhyddhau yn ystod proses treulio anaerobig?
6. Beth yw'r enw ar 'feithriniad o facteria'?
7. Beth mae'r fraich sy'n troi yn ei wneud yn y tanciau gwaelodi terfynol?
8. Beth yw'r enw arall ar y dŵr sydd wedi'i lanhau?
9. Beth yw'r enw ar yr ynni sy'n cael ei gynhyrchu gan y broses treulio anaerobig?
10. Yn eich barn chi, pam mae'n bwysig rhoi'r dŵr yn ôl yn y gylchred ddŵr ar ôl ei lanhau?
11. Beth yw'r 'Tair P'? A pham maen nhw'n bwysig?

Glanhau eich dŵr gwastraff

Ar gyfartaledd, mae pawb yng Nghymru'n defnyddio 150 litr o ddŵr yr un y dydd. Ond pan fyddwch yn tynnu dŵr y toiled neu'n gwyllo'r dŵr yn diflannu i lawr twll y plwg, ydych chi erioed wedi meddwl tybed i ble mae'n mynd? Mae'r holl ddŵr gwastraff a gynhyrchwn yn ein cartrefi, ein hysgolion a'n busnesau yn mynd ar daith hir trwy rwydwaith Dŵr Cymru o garthffosydd sy'n ymestyn dros 30,000km trwy'r wlad. Er mai dŵr yw 99% o'r hyn sy'n rhedeg trwy ein carthffosydd, mae llawer o amhureddau ynddo. Felly mae'n hanfodol ein bod yn puro'r dŵr gwastraff hwn cyn ei roi yn ôl mewn afonydd neu yn y môr lle gall ddod yn rhan o'r gylchred ddŵr eto.

Sgrinio

Mae dŵr yn dod i mewn trwy'r mewnfeydd i gychwyn ar y broses lanhau. Yna, aiff y dŵr trwy sgriniau sy'n gweithredu fel gograu mawr i atal weips, plastigau ac unrhyw beth arall a all fod wedi'i fflysio i lawr y toiled. Wedyn, caiff y gwastraff ei rwygo a'i wasgu, a'i gasglu gan freichiau sy'n troi yn y tanc malu wrth i'r dŵr gael ei wasgu ohono. Yna, rhoddir hwn mewn sgip a'i gludo i safle tirlenwi. Y llynedd, tynnodd Dŵr Cymru 1.3 miliwn o ffyn cotwm a thunelli o glytiau babanod a weips o'n rhwydwaith o bibellau. Dim ond y 'Tair P' ddylai gael eu fflysio i lawr y toiled – Pî-pî, Pw a Papur toiled!

Tanciau Cychwynnol

Ar ôl ei sgrinio, mae'r dŵr gwastraff yn mynd trwy bibellau i'r tanciau cychwynnol. Mae gronynnau mân, solet (pw) yn gwaelodi o'r carthion, gan syrthio i waelod y tanc i ffurfio slwtsh. Gwaddodi yw enw'r broses hon. Mae braich fetel enfawr yn cylchdroi yn y tanc ac mae'r crafwyr sydd arni yn gwthio'r slwtsh i ganol y tanc. Yna caiff y slwtsh ei gasglu a'i gludo i safle priodol arall. Mae'r slwtsh yn mynd trwy broses o'r enw treulio anaerobig lle mae'n dadelfennu ac yn rhyddhau nwyon o'r enw methan a charbon deuocsid. Gellir defnyddio hyn i greu trydan – dyna beth yw Pŵer Pw!

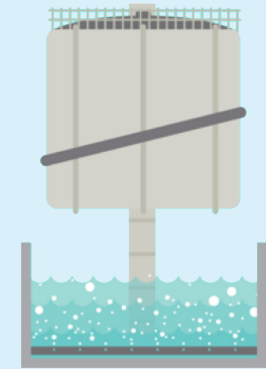

Glanhau eich dŵr gwastraff

Awyr - Slwtsh actifedig:

Mae'r dŵr yn rhedeg trwy bibellau o'r tanciau cychwynol i'r tanciau slwtsh actifedig.

Yn y Tanciau Awyr, mae ocsigen yn gwneud i'r bacteria weithio'n galetach i lanhau'r dŵr. Mae meithriniaid o facteria (slwtsh actifedig) yn ymborthi ar y carthion. Caiff aer ei gyflwyno i helpu bacteria i chwalu'r gronynnau solet. Mae'r tanciau hyn yn byrlymu trwy'r amser wrth i aer gael ei bwmpio iddynt o dan wasgedd uchel.

Tanciau Gwaelodi Terfynol

Mae'r tanciau terfynol yn debyg iawn i'r tanciau cychwynol, ond yn lle crafwyr, mae 'hwfyr' ar y fraich sy'n troi a sugno gweddill y slwtsh. Os oes solidau ar ôl yn y dŵr, maent yn gwaelodi yn y tanc a gwneir profion ar y dŵr i sicrhau ei fod yn ddigon glân i fynd yn ôl i'r afon.

Hyd yn oed ar ôl y gwaddodi terfynol, gallai'r dŵr sydd wedi'i lanhau, neu'r elifiant, gynnwys deunydd organig a allai achosi llygredd pe bai'n mynd yn ôl i'r afon. Yn yr achosion hyn, defnyddir triniaethau 'caboli' fel gwelyau tryloywi yn llawn cerrig mân, hidlo trwy dywod a meicro straenio, sy'n hidlo'r dŵr i sicrhau bod unrhyw stff sydd ar ôl yn cael ei dynnu. Yna, mae'r elifiant sydd wedi'i drin yn llifo dros goredau i afonydd a nentydd lle mae'n ailymuno â'r gylchred ddŵr naturiol.

